

Березовська Ірина Романівна –
кандидат юридичних наук,
асистент кафедри адміністративного
та інформаційного права Інституту
права та психології Національного
університету “Львівська політехніка”

ПОНЯТТЯ І ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ МЕХАНІЗМУ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Здійснено аналіз основних теоретичних підходів до визначення змісту поняття “механізм правового регулювання”. Визначено основні елементи механізму застосування адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки України.

Ключові слова: інформаційна безпека; забезпечення інформаційної безпеки; адміністративно-правові засоби забезпечення інформаційної безпеки; механізм правового регулювання.

Осуществлен анализ основных теоретических подходов к определению содержания понятия “механизм правового регулирования”. Определены основные элементы механизма применения административно-правовых средств обеспечения информационной безопасности Украины.

Ключевые слова: информационная безопасность; обеспечение информационной безопасности; административно-правовые средства обеспечения информационной безопасности; механизм правового регулирования.

The article analyzes the main theoretical approaches to the definition of the term “mechanism of legal regulation”. Outlines the basic elements of mechanism of application of administrative and legal means of ensuring of information security of Ukraine.

Keywords: information security; ensuring of information security; administrative and legal means of ensuring of information security; the mechanism of legal regulation.

Забезпечення інформаційної безпеки є досить складним видом діяльності, пов'язаним з протидією загрозам національним інтересам в інформаційній сфері. У ст. 17 Конституції України закріплено, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу [1]. Зважаючи на цю конституційну норму,

інформаційна безпека держави розглядається як певний результат державно-управлінської діяльності з метою задоволення національних інтересів людини, суспільства та держави в інформаційній сфері. Важливе значення у цьому контексті має адміністративно-правовий засіб.

Упровадження дієвого механізму застосування адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки, зокрема його правового регулювання, є основою підтримання ефективності забезпечення національної інформаційної безпеки.

Механізму правового регулювання та його структурі присвячено значну кількість досліджень у вітчизняній адміністративно-правовій науці. Так, І. П. Голосніченко визначає, що “механізм адміністративно-правового регулювання суспільних відносин – це сукупність адміністративно-правових засобів, за допомогою яких справляється вплив на відносини, що виникають у процесі здійснення виконавчої влади. До його структури входять такі елементи: 1) норми адміністративного права; 2) адміністративно-правові відносини; 3) акти тлумачення норм адміністративного права; 4) акти реалізації адміністративно-правових норм і відносин” [2, с. 20–21].

На думку С. В. Ківалова та Л. Р. Білої, структура механізму адміністративно-правового регулювання складається з таких елементів: а) адміністративно-правових норм; б) адміністративно-правових відносин, до яких належать: об’єкт (дія, поведінка людей, матеріальні предмети, речі), суб’єкт (громадяни, особи, державні органи, підприємства установи, організації та ін.), зміст (сукупність прав й обов’язків сторін) [3, с. 14–17].

На думку Х. П. Ярмачі, “структурними елементами механізму адміністративно-правового регулювання є норми адміністративного права, адміністративно-правові відносини, акти тлумачення норм адміністративного права й акти реалізації адміністративно-правових норм” [4, с. 49].

Г. О. Шлома, розглядаючи адміністративно-правове забезпечення службової таємниці в ОВС України, пропонує таке визначення механізму адміністративно-правового забезпечення: “Це динамічна система правових форм, засобів і заходів впливу на поведінку суб’єктів через встановлення їхніх прав та обов’язків щодо створення, передачі, використання, зберігання, зміни, знищення конфіденційних службових відомостей, дія і взаємодія яких спрямовані на запобігання порушенню режиму службової таємниці чи на його відновлення у разі порушення” [5, с. 15].

А. П. Головін під механізмом адміністративно-правового регулювання діяльності міліції громадської безпеки розуміє “цілісну систему правових засобів, за допомогою яких здійснюються імперативно-нормативне впорядкування організації та функціонування її підрозділів й об’єктів управління, вплив на суспільні відносини у сфері охорони правопорядку з метою виконання суб’єктами встановлених обов’язків, забезпечення громадської безпеки, захисту прав і свобод громадян в умовах спеціальних адміністративно-правових режимів. Як складові

механізму адміністративно-правового регулювання автор пропонує такі: норми адміністративного законодавства, у тому числі відомчих нормативних актів; адміністративно-правові відносини управлінського та правоохоронного характеру; практична діяльність апаратів, служб та окремих працівників і правозастосовчі акти” [6, с. 10–11]. Отже, автор, визначаючи поняття механізму адміністративно-правового регулювання, виокремлює систему правових засобів, яка забезпечує організацію, функціонування та вплив на суспільні відносини, що, на наш погляд, є актуальним. На думку Я. М. Когута, механізм адміністративно-правового регулювання діяльності органів місцевої міліції – “це комплекс спеціальних заходів, засобів і способів адміністративно-правового регулювання відносин у сфері їх діяльності, що має юридичний зміст і спрямований на реалізацію повноважень суб’єктів, згідно з їхнім правовим статусом” [7, с. 11].

Метою статті є дослідження та аналіз структурних елементів механізму застосування адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки України.

Аналіз досліджених понять та позицій учених різних галузей права, а також особливості взаємовідносин, що розглядаються, дали змогу сформулювати власне бачення механізму адміністративно-правового регулювання взаємодії органів виконавчої влади в інформаційній сфері: це сукупність правових засобів, заходів та способів, за допомогою яких забезпечуються функціонування та розвиток взаємодії органів виконавчої влади як суб’єктів забезпечення національної інформаційної безпеки.

Структурними елементами механізму застосування адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки є: а) норми адміністративного права, що закріплюють права та обов’язки учасників взаємодії у сфері забезпечення інформаційної безпеки; б) адміністративно-правові відносини, що складаються у процесі спільної діяльності суб’єктів взаємодії у сфері забезпечення інформаційної безпеки; в) акти реалізації прав та обов’язків учасників взаємодії, що виражаються у втіленні приписів норм адміністративного права у процесі взаємодії суб’єктів забезпечення інформаційної безпеки.

На основі визначення структурних елементів механізму застосування адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки надано їх характеристику та окреслено шляхи їх подальшого удосконалення.

Перший елемент механізму застосування адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки пов’язаний з правовою регламентацією суспільних відносин, які урегульовані адміністративно – правовими нормами, що потребують упорядкування. Насамперед, це стосується адміністративно-правового регулювання взаємодії органів публічної влади у сфері забезпечення інформаційної безпеки. На цьому етапі відбувається розроблення, формулювання юридичних норм як загальнообов’язкових правил поведінки, визначається правове становище суб’єктів права. Забезпечення інформаційної безпеки – одне з головних

завдань, яке стоїть сьогодні перед державою і вирішення якого потребує надійного та ефективного правового забезпечення на всіх її рівнях. Саме тому налагодження ефективної системи забезпечення інформаційної безпеки передусім потребує нормативно-правового забезпечення діяльності органів публічної влади як суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки.

Другим елементом механізму адміністративно-правового регулювання є правові відносини суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки держави у процесі застосування адміністративно-правових засобів. Тобто загальні приписи правових норм трансформуються в конкретну модель поведінки конкретних суб'єктів. Правовідносини – особлива форма взаємозв'язку суб'єктів через їх права та обов'язки, що закріплені у правових нормах. У правовідносинах завжди є дві сторони: одна, що має суб'єктивні права, і друга – на яку покладено відповідні юридичні обов'язки [8, с. 190]. У теорії адміністративного права адміністративно-правові відносини також розглядають як “суспільні відносини у сфері державного управління, учасники яких виступають носіями прав й обов'язків, урегульованих нормами адміністративного права” [9, с. 50], або як “результат впливу адміністративно-правових норм на поведінку суб'єктів сфери державного управління, унаслідок якого між ними виникають сталі правові зв'язки державно-владного характеру” [10, с. 80]. Структуру адміністративно-правових відносин становлять: об'єкт (дія, поведінка людей, матеріальні предмети, речі), суб'єкт (громадяни, державні органи, установи, організації тощо), зміст (сукупність прав та обов'язків) [3, с. 17].

Третім елементом механізму застосування адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки є акти реалізації суб'єктивних прав та юридичних обов'язків суб'єктів забезпечення інформаційної безпеки держави. На цьому етапі правове регулювання досягає своєї мети – дозволяє фактично використати права та виконати обов'язки. На думку деяких фахівців, ця стадія вже виходить за межі правового регулювання (яке обмежується забезпеченням механізму дії права регулятивними засобами поведінки) та охоплюється іншим поняттям – правореалізацією [11, с. 151]. Водночас, на нашу думку, вказана стадія вводиться до механізму правового регулювання за наявності перешкод щодо задоволення законних інтересів суб'єктів, коли зазначені вище стадії доповнюються стадією застосування охоронних норм права.

Формами реалізації прав та обов'язків, що притаманні суб'єктам забезпечення інформаційної безпеки у процесі застосування адміністративно-правових засобів, є такі: а) додержання норм права (наприклад, отримання суб'єктами взаємодії інформації в установленому законом порядку); б) використання норм права (наприклад, право суб'єктів взаємодії вживати спільних заходів щодо забезпечення інформаційної безпеки; здійснювати спільні наукові дослідження); в) виконання норм права (наприклад, обов'язок суб'єктів взаємодії

оприлюднювати достовірну інформацію про діяльність органів виконавчої влади у сфері забезпечення інформаційної безпеки).

Визначення поняття і характеристика структурних елементів механізму застосування адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки України має важливе значення в контексті подальших досліджень у цьому напрямі й дає змогу виокремити проблемні питання, що потребують вирішення та подальшого вдосконалення.

Упровадження дієвого механізму застосування адміністративно-правових засобів забезпечення інформаційної безпеки та вдосконалення законодавства в сфері забезпечення інформаційної безпеки України є основою підтримки ефективності забезпечення національної інформаційної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Голосніченко І. П. Адміністративне право України: основні поняття : [навч. посіб.] / І. П. Голосніченко, М. Ф. Стахурський. – К. : ГАН, 2005. – 231 с.
3. Ківалов С. В. Адміністративне право України : [навч.-метод. посіб.] / С. В. Ківалов, Л. Р. Біла. – [2-ге вид., переробл. і доп.]. – О. : Юрид. л-ра, 2002. – 312 с.
4. Ярмач Х. П. Адміністративно-наглядова діяльність міліції в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / Ярмач Х. П. – Х., 2006. – 438 с.
5. Шлома Г. О. Адміністративно-правове забезпечення службової таємниці в органах внутрішніх справ України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право” / Г. О. Шлома. – Д., 2008. – 20 с.
6. Головін А. П. Адміністративно-правове регулювання діяльності міліції громадської безпеки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право” / А. П. Головін. – К., 2004. – 20 с.
7. Когут Я. М. Адміністративно-правове регулювання діяльності органів місцевої міліції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 “Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право” / Я. М. Когут. – Л., 2008. – 19 с.
8. Копейчиков В. В. Загальна теорія держави і права : [навч. посіб.] / Копейчиков В. В. – К. : Юрінком, 1997. – 320 с.
9. Адміністративне право України : [підруч.] / [Ю. П. Битяк, В. М. Гарашук, О. В. Дьяченко та ін.]. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
10. Колпаков В. К. Адміністративне право України : [підруч.] / Колпаков В. К. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 736 с.
11. Лазарев В. В. Общая теория права и государства : [учеб.] / Лазарев В. В. – М. : Юрист, 1999. – 520 с.